

Jindřich Lion

Jindřich Lion

Česká republika

[Historie mé rodiny](#)

[Moje dětství](#)

[Během války](#)

[Palestina](#)

[Návrat do Prahy](#)

[Moje práce redaktora](#)

[Návrat do Vídně](#)

Historie mé rodiny

O svých praprarodičích vůbec nic nevím, ty jsem nepoznal.

Můj otec pocházel z malé dědiny, z českojazyčné oblasti poblíž Prahy. Jeho matku jsem ještě poznal. Přestěhovala se do Prahy. Dědeček zemřel, než jsem se narodil, a babička pak žila v Praze do mého čtvrtého, pátého roku. Pamatuju si, že jsme ji každou neděli museli navštěvovat. Pro mě to byl horor. Měla moc hezký byt a musela být zámožná. Byla to taková dáma, ale nerozuměla malým dětem. Musel jsem tam v klidu sedět, moji rodiče u ni trávili půlhodinu, hodinu. Předtím mi řekli: „Nemluv, nic neříkej, odpovídej jen na otázky, až budeš otázan“, jenže mě se nikdy na nic neptala, protože jsem ji nezajímal. To byl pro mě horor. Bydlela nedaleko a vzpomínám si, že když na konci 20. let zemřela, šel jsem náhodou kolem, když z domu vynášeli rakev. Bylo mi tehdy pět. Je pohřbena po židovsku, leží na novém židovském hřbitově v Praze, vedle dědečka.

Moji prarodiče z matčiny strany bydleli v malé vesnici u Žatce. Žatec leží v dnešní České republice, jsou tam ohromná chmelová pole. Ze chmelu se vaří pivo. Moji prarodiče bydleli v Mašťově u Podbořan, který leží v německojazyčném pohraničí. Mašťov je docela malíčká obec. Můj dědeček se jmenoval Robitschek. Prarodiče z matčiny strany jsem nepoznal. Vím ale, že dědeček měl malý obchod s látkami a takovými věcmi. Jednou jsem tam s rodiči byl. Měli sedm dětí, tři syny a čtyři dcery. Hodně jich pak žilo v Praze. Prarodiče z matčiny strany jsou pohřbeni v Mašťově, tam je také židovský hřbitov. Už dlouho tam žádní Židé nežijí. Hřbitov je celý zarostlý. Jinak sice dobře zachovalý, ale nápisy na náhrobcích už se nedají číst, protože je to tam tak zarostlé. Byl jsem tam s manželkou, lezli jsme mezi stromy a keři, dokonce jsem tam ztratil brýle, ale hrob jsme nenašli.

Moje dětství

Má matka, Elizabeth Lion, rozená Robitschek se narodila 10. 1. 1885 v Mašťově. Provádala se do Prahy. Jedna z jejích sester si vzala doktora také z pohraničí a přestěhovala se do Vídně, zatímco všechny ostatní děti žily v Praze. Jeden byl zubař, jiný měl dílnu, kde vyráběl rukavice. To byli manželé sester mé matky, dva bratři žili ve Vídni. Byli jsme taková typická pražská židovská rodina.

Všecky jsem je znal a všichni měli, až na jednu výjimku, dvě děti. Všichni jsme si velice dobře rozuměli. Jeden strýc byl hodně zbožný, byl v představenstvu Staronové synagogy v Praze. Fischl se jmenoval, Karl Fischl. Byl nejstarší, takže celá rodina ho v podstatě uznávala jako svoji hlavu. Jeho manželka byla pro mě jako druhá matka, tu jsem měl strašně rád. U svého zbožného strýčka jsem měl druhý domov, často jsem u nich býval. Žili po židovsku. O pesachu pořádali vždycky rodinný seder, tam nás bývalo možná 30 lidí, s dětmi. Všichni jsme tam byli. Vzpomínám si, že se musely otevřít dveře mezi dvěma místnostmi, aby se mohl pronést stůl. My děti jsme všechny seděly na konci stolu. Bydleli jsme v Pařížské ulici, bylo to přímo naproti Staronové synagoze. Z okna jsme se dívali dolů na Staronovou synagogu. Všichni ostatní členové rodiny ale zbožní vůbec nebyli.

Můj otec se jmenoval Arthur Lion a narodil se 18. 4. 1883 blízko Prahy. V synagoze asi nikdy nebyl. Moje matka, tak jako většina pražských Židů, chodila do synagogy o takzvaných vysokých svátcích, t.j. dvakrát do roka. Díky vlivu toho strýčka jsem ale chodil do židovské obecné školy s češtinou coby vyučovacím jazykem. Od ostatních škol se lišila jen tím, že se tam zachovávaly židovské svátky. Židovská střední škola ale v Praze nebyla. Měl jsem bratra, který byl o 13 let starší, dělila nás světová válka. Můj otec narukoval, byl důstojníkem rakouské armády. Směl si dokonce vzít s sebou svého psa, boxera. Rodina z otcovy strany byla spíše česky orientovaná. Z matčiny strany byla rodina také německy orientovaná. A česky orientovaní byli čtyři otcovi bratřenci, kteří během světové války narukovali do českých legií. Byli rakouskými vojáky a přeběhli ke spojencům. Byla tam založená česká legie, bojovali za svobodu Československa. Ti čtyři bratřenci byli ve francouzské armádě jako legionáři v Rusku, Francii a Itálii. Na ně jsem byl velmi hrdý, protože za první republiky byli legionáři velice vážení. Pro Československo vybojovali svobodu a o svátcích vždycky chodili v uniformách, taky do synagogy v těch uniformách přišli. Jejich děti byly všechny vychovávány česky.

U nás doma se mluvilo německy a česky. Matka s námi mluvila německy, otec česky a s bratrem jsme mluvili jen česky. Měli jsme měšťanský třípokojový byt. V Praze byla úroveň bydlení vyšší než v Rakousku. Měli jsme ve Vídni rodinu, dva bratry z matčiny strany, Maxe a Ernsta Robitschekovy. Jako mladí odešli do hlavního města říše Vídně, aby se naučili řemeslu a založili rodinu. A tam jsem za nimi občas v létě jezdil, abych se dobře naučil německy a bydlel jsem u nich. Ve Vídni byly v měšťanských domech byty, kde byl záchod pro celé patro venku na chodbě. Dokonce i voda se musela donášet z chodby. To v Praze v takových domech nebývalo. Společný přívod vody na chodbě v Praze lidé neznali.

Každé léto jsem jezdil s rodiči na dovolenou. Bývali jsme v Rakousku, ale také v Německu. Poblíž německých hranic bylo Bad Schandau. Tam jsme byli na letních prázdninách. Jezdil jsem taky často na dětské tábory, protože otec měl dovolenou jen jeden měsíc. Byl jsem tedy měsíc s rodiči a měsíc na táboře.

Můj bratr František byl o 13 let starší než já. Narodil se v Praze 5. 1. 1909. Prožil s rodiči celou válku. Já se narodil teprve po válce. Přes věkový rozdíl se o mě velice rád staral a jelikož byl můj otec už dost starý, opravdu mi ho nahrazoval. Když jsem měl problém, šel jsem za ním. Měl pro mě hodně porozumění. Rodiče byli už moc staří, aby chápali malé dítě. On mi rozuměl a tak jsem chodil se svými problémy často za ním, s ním jsem mluvil vždycky první. Otec byl společenský člověk, rád měl kolem sebe lidi. Na večeri jsme měli často hosty, bydlela u nás kuchařka, měla

[illegible]

Můj otec byl také toho názoru, že je to lidový svátek a když se všechny děti těší na besídku, mělo by se na ni těšit i moje dítě. Ve škole, ne v židovské škole, ale když jsem byl na gymnáziu, stál vánoční stromek v každé třídě. My žáci jsme zapalovali svíčky a učitel řekl, že nám nebude kazit vánoční náladu. Takže jsme se neučili.

Antisemitismus jsem v Praze nezaznamenal. Všude je antisemitismus a antisemité, ale v Praze málo a já jsem ho nezaznamenal. Kolem dokola byly fašistické nebo fašizující státy: Německo, Rakousko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko. Uprostřed toho bylo demokratické Československo. To díky Masarykovu vlivu, Čechoslováci ho měli moc rádi, byl pro lidi skoro jako bůh. Bojoval proti antisemitismu a co řekl, bylo pro většinu lidí svaté. V Československu byl antisemitismus spíš nacionálně založený. Židé žili v ghettu. To ghetto se zdmi kolem vlastně dostali od českých knížat jako ochranu. Lidé tam žili ve strašných podmínkách, protože ghetto bylo malé, a tak se tam mačkali, dvě rodiny v jedné místnosti. Křídou byl ten pokoj uprostřed rozdělený. A pak se stal císařem Josef II., který chtěl Židy z Čech germanizovat. Řekl, že všichni Židé, kteří se chtějí vystěhovat z ghetta a vyučit se nějakému normálnímu řemeslu, to můžou udělat, pokud splní následující podmínky: Musí přijmout nějaké německé jméno, proto má většina Židů tam německá jména. Svoje děti musí posílat do německých škol mimo ghetto, vést své obchodní knihy v němčině, atd., atd. Nato poslali pražští Židé do Vídně k císaři deputaci, aby ho požádali, aby ty podmínky zrušil. On na nich ale trval. Kvůli těm špatným podmínkám v ghettu se Židé nakonec podvolili. Byli ale i takoví, kteří zůstali. Protože děti musely do německých škol, připojily se k německému kulturnímu okruhu. To se později Židům hodně zaslívalo, protože když přišli do Německa nacisti, mluvili Židé v Praze pořád ještě německy. Hodně z nich, ne všichni, ale tak polovina, a částečně pořád ještě posílali děti do německých škol. To jim Češi hodně zaslívali.

Nevěděli totiž, proč se hlásí k němectví. Vzpomínám si, že při vysokých svátcích před synagogou – v Praze bylo jen na Starém Městě osm synagog – stáli lidi venku a mluvili spolu německy. Z židovských mládežnických organizací, byl jsem tam taky, pak vždycky šli dva a když slyšeli němčinu, řekli lidem: „Prosím vás, přestaňte a nevyvolávejte tu antisemitismus. Jděte někam jinam, ale nestůjte před synagogou a nemluvte německy!“ Rabíni kázali ve spoustě synagog německy. A to pak musela židovská obec zakázat a muselo se kázat česky. Jenže hodně rabínů česky neumělo. Další skupinou byli sionističtí Židé, kteří se stavěli tak napůl česky a napůl německy. Byli ale národnostně židovští a asimilovaní.

V Praze a velkých městech to tak bylo. Na malých městech a na venkově byli Židé asimilovaní česky. Chodili jsme v Praze často do „Německého domu“, to byla velká restaurace se zahradou a tam, když přišli Němci, jako první vyvěsili tabule, na kterých stálo „Židé nežádoucí“. Šel jsem jednou s tatínkem okolo, když odtud vyšel jeden jeho známý, Žid. Otec řekl: „Jak to, že jsi mohl dovnitř? Stojí tam, že Židé jsou nežádoucí.“ On řekl: „No jo, je to nežádoucí, ale ne zakázané.“ Mentalita německých Židů bylo něco úplně zvláštního. To se jim hodně zamlouvalo.

Během války

Mí rodiče měli hlavně židovské přátele. Kvůli tomu, že matka nepocházela z českého prostředí, se musela zdržovat v prostředí německém, více či méně. Jenže Němci nepřijímali Židy jako sobě rovné. U Čechů to bylo jiné. Tak měli jen židovské přátele. Měl jsem jednoho křesťanského kamaráda, který měl německou matku a německého otce. Němci ho přetáhli do Německého studentstva. Vzpomínám si, že jsem ho potkal v Pařížské ulici, která byla hlavní ulicí někdejšího ghetta. Najednou ho vidím ve studentské SS uniformě. Přešel jsem na druhou stranu ulice, ale on mě viděl a zavolal na mě. Nemohl jsem se mu už vyhnout, přešel za mnou na druhou stranu. Strašně jsem se styděl, že na ulici stojím a bavím se s Němcem, dokonce ještě s esesmanem. On byl Čech, měl českou výchovu, nebyl to žádný nacist. Hrával se mnou v jednom mužstvu fotbal. Po válce nás s manželkou k sobě a své české ženě pozval.

Když přišli Němci, nesměli už Židé chodit do škol. Tak jsem musel ze školy pryč. Bratr mého otce byl v Palestině, sehnal nám certifikát. A řekl nám, že do Palestiny potřebuju nějaké řemeslo. Tak jsem pracoval v jedné továrně jako zámečník, abych se naučil řemeslu. Ale asi jen tři měsíce, potom jsme odjeli. Odcestovali jsme ještě legálně.

Můj otec měl strýce v New Yorku. Tenhle strýc se do New Yorku dostal náhodou. Prastrýc mého otce žil v Americe už dost dlouho. Jednou přijel do Prahy na návštěvu a řekl strýci mého otce: „Tak pojď, doprovodíš mě do Brém na loď.“ Zaplatil mu cestu do Brém a zpátky do Prahy.

Když si otcův strýc v Brémách loď prohlížel, najednou začala vyplouvat. Otcův prastrýc běžel ke kapitánovi a řekl, že má na palubě sedmnáctiletého synovce, který musí zpátky do Prahy. Na to kapitán řekl, že kvůli němu nemůže jet zpátky. Tak se strýc dostal do Ameriky, odkud ho pak prastrýc chtěl poslat zpět do Prahy. V Americe prastrýc řekl, že by si strýc, když už tu jednou je, měl Ameriku trochu prohlédnout. Prastrýc hned poslal do Prahy telegram, že je s ním strýc na lodi a ať si o něj nedělají starosti. To bylo ještě v dobách hlubokého míru, takže se opravdu strachovat nemuseli. Jenže strýc tam zůstal, začal tam chodit do školy, vystudoval a stal se báňským inženýrem. V Americe hodně zbohatl a každý rok jezdil do Prahy. Když strýc mého otce zemřel, odkázal všem dětem, synovcům a neteřím dva tisíce dolarů. Byl to sionista, ale v Palestině žít nechtěl. Ty dva tisíce dolarů nám zachránily život. Poslal ty peníze do Palestiny, ne do Prahy, a

otecův bratr, který tam žil, za ty peníze koupil pomerančovou plantáž. A v ní tam ležely naše peníze. Když přišel Hitler, koupil pro nás strýc certifikáty a my mohli do Palestiny. Otec byl za to velice rád, a tak jsme se všichni dostali ven. Strýcové a tety nebyli žádní chudáci, ale venku neměli žádné peníze. Němci jim už nedovolili koupit si dolary na lodní lístky. Skoro všichni zahynuli, pár bratranců a sestřenic se zachránilo. Ze sedmi sourozenců mé matky bylo 14 nebo 15 dětí, které se už všechny povdávaly a oženily. Byl jsem ze všech bratranců a sestřenic nejmladší, rodinný mazánek.

Palestina

Jeli jsme tam dvakrát. Poprvé krátce potom, co přimaširovali Němci. Tehdy ještě Židům dávali povolení odcestovat do zahraničí. Přijeli jsme na italské hranice a večer měl mít v rádiu Hitler řeč. Znamenalo to, že Itálii vyhlásil válku a hranice budou uzavřené a my nebudeme moci pokračovat dál. Povídalo se, že musíme počkat, co Hitler řekne. Šel jsem do SS kasáren a poslechl si tam Hitlerův projev. V těch SS kasárnách jsem neměl vůbec strach. Nikdo mě tu neznal jako Žida. V Praze jsem měl z větší části kamarády-křesťany, hrál jsem za pražské fotbalové a hokejové družstvo a byl v pražském prostředí úplně asimilovaný. Vyšel jsem z kasáren ven a pověděl rodičům, že musíme jet zpátky, Hitler vyhlásil válku. A otec na to řekl, že ale nemáme na zpáteční cestu žádné peníze.

Opravdu jsme si nevzali žádné další peníze, cestu už jsme měli zaplacenou, dokonce i cestu lodí z Terstu do Haify. Zbytek peněz jsme dali našim příbuzným v Praze. Teď jsme nevěděli, jak se máme dostat zpátky do Prahy. Jednalo se o rakouské dráhy, tedy německé, po tom, co Němci obsadili Rakousko. Tak šel otec za jedním člověkem s hákovým křížem na kabátě. Byl to Němec, žádný Rakušan. Otec mu vysvětlil situaci: „Podívejte se“, řekl, „jsme na cestě do Palestiny. Jsme Židé a musíme zpátky do Prahy, protože vypukla válka. A teď nemáme na zpáteční cestu žádné peníze. Chtěl bych Vás poprosit, cestujeme s dítětem, jestli byste nám nemohl půjčit peníze na cestu do Prahy.“ Ten s hákovým křížem byl Němec, vyndal peněženku a řekl: „Kolik potřebujete?“ Otec řekl: „Pro tři lidi to stojí tolik a tolik. Můžu Vám pouze slíbit, že až zítra ráno přijedu do Prahy, hned Vám ty peníze pošlu.“ Což taky, jakmile jsme byli v Praze, hned udělal. „Pro mě za mě“, řekl nacista a ty peníze otci dal. Bylo ale štěstí, že to byl Němec, protože Rakušan by to tehdy neudělal. To byli teprve náckové. Mohli jsme jet zpátky do Prahy. Tam jsme už neměli žádný byt, všechno bylo pryč a my se nakvartýrovali k tětě, co bydlela naproti Staronové synagoze. Můj ortodoxní strýček byl už po smrti a jeho žena tam pořád žila. Ta tam zůstala, celé příbuzenstvo zůstalo. Všichni zahynuli. Děti skoro všechny odjely, ale staří v Praze zůstali a zahynuli. Třicet lidí z naší rodiny bylo zavražděno. Mysleli si, že to nebude trvat dlouho a po tu dobu to tu nějak vydržíme. Do Palestiny odjelo do konce roku 1939 několik dalších transportů, které byly povolené. Přijeli jsme posledním legálním transportem.

Můj bratr byl se svou ženou už venku. Byla to tehdy už jeho žena, protože si ji vzal v Římě. Bratr vypravoval, že Italové se k Židům chovali velice dobře. Po všech stránkách jim pomáhali. Bratr byl v Praze právníkem. Byl koncipientem v jedné kanceláři, v právní kanceláři. Vzal si křesťanku, která přešla k židovské víře, ale byla to taková formální věc. Udělala to proto, aby měli oba stejné vyznání. V Praze to tak bylo zvykem. V Římě se vzali a pak se vydali na cestu do Šanghaje. Tam přečkalo válku hodně Židů. A zatímco byli na lodi, ale ještě předtím, než loď projela Suezským průplavem, podařilo se mému otci, to už jsme v té době byli v Palestině, bratra a jeho ženu v Suez z lodi vyzvednout a vzít s sebou do Palestiny. Velká část otcovy rodiny byla už delší čas v Izraeli.

Byli to sionisté a měli tam dost vysoké postavení. Znali starostu Tel Avivu, toho, co se jmenoval Rokach, byli to jeho přátelé. Znali se se státními představiteli a sehnali pro mého bratra certifikát. Telegrafovali jsme mu na loď, abychom mu řekli, že má v Suezu vystoupit, že máme pro něj povolení k cestě do Palestiny. Že si má koupit lístek do Tel Avivu. A jeli jsme mu naproti a před hranicemi jsme mu dali ten certifikát. Tak přijeli můj bratr se svou ženou do Tel Avivu. Byl to krejčovský a pracovala v nejlepším pražském salóně. Bratr a jeho žena se v Jeruzalémě usadili a ona si tam otevřela krejčovský salon. On byl v české armádě, která během 2. světové války působila v zahraničí.

Když jsme se dostali do Palestiny, bylo mi šestnáct. Bylo to pro mě těžké. Otec mě zapsal v Tel Avivu do zámečnické školy, do školy Maxe Beina. Nevěděl jsem, kdo byl Max Bein. Tam jsem se pak učil zámečnickem a nerozuměl ani slovo. Učitel byl kvůli mně nešťastný. Musel všechno překládat a on sám mluvil jen jidiš, takže byl z toho zoufalý. Jednou mi řekl: „Jedno slovo hebejsky, řekněte JEDNO slovo!“ A já řekl „Šalom“ a on mě vyrazil ze třídy.

V té době byla velká německá aliyah. Přicházely tisíce německých Židů, kteří spolu z velké části mluvili německy. Vyměňovali si také hebrejská slova, chodili si zaplavat do „Jam“, „Jam“ totiž znamená moře. Zdravili se „šalomchen“ a tak hebrejštinu germanizovali.

Pracoval jsem jako zámečník, ale pak přišla v Izraeli mobilizace a já jsem šel k policii. Přestěhovali jsme se do Jeruzaléma, protože tam byl můj bratr a bydleli jsme v arabské čtvrti. Byla to dobrá arabská čtvrť, kde byly moc hezké byty. Měli jsme tam třípokoje jako v Praze. Můj otec zemřel v roce 1944 v Jeruzalémě.

Služba u policie nebyla lehká. Měli jsme celonoční služby, hlídali jsme všechny elektrárny, protože Arabové se s Němci přátelíčkovali. Měli jsme strach, že něco vyhodí do povětří, například elektrárnu.

V Jeruzalémě je v zimním období velká zima. Přes den jsem spal a večer jsem chodil do práce. Bylo to strašné. A pak přišla česká mobilizace pro české občany v zahraničí. Můj bratr už v armádě byl a já jsem se také přihlásil. Tehdy mi ještě nebylo osmnáct. Znal jsem židovské děti, které udělali staršími, jenom aby mohly jít do armády bojovat proti Hitlerovi. Já jsem si ale věk nezměnil a poslali mě do Persie. Tam byla skupina českých odborníků. Díky tomu, že jsem se vyučil zámečnickem, jsem byl vyslán jako zámečnický dělník. Tam se stavěly rafinérie. Američani tam tehdy vyvíjeli takzvaný „lehký olej“ pro letadla, takže tam také stavěli rafinérie na ten „lehký olej“. Byli tam odborníci z různých spojeneckých zemí. Byl jsem tam dva roky, ale protože jsem uměl anglicky – v české armádě nebylo moc lidí, co mluvili anglicky – poslali mě do Jeruzaléma. Pracoval jsem na spojeneckém velitelství, vojenském velitelství a tam jsem potkal svou pozdější ženu.

Moje žena Hannah pochází z chudé rodiny a musela také pracovat, aby se rodina užívala. Její otec se narodil jako Schmuël Schlesinger v Rusku, matka v Litvě. V Palestině přijal jméno Haramati. Hannah se narodila 30. 4. 1926 v Jeruzalémě. Její rodina byla věřící, zachovávali svátky a otec si při jídle dával na hlavu pokrývku hlavy. Já jsem to ale odmítl, připadal bych si tak směšně. Bylo to ode mě hloupé, ale byl jsem mladý kluk. Nikdy jsem neviděl, že by si někdo něco dával na hlavu, jen když jedl. Hannin otec mě měl přesto moc rád.

Návrat do Prahy

Na demobilizaci jsem přijel zpátky do Prahy. Můj bratr v Praze už byl. Když jsem se vrátil, působil můj bratr v České tiskové kanceláři. Řekl mi, že jsem byl už jako dítě hodně zvědavý, že se musím stát novinářem. A i pro mě bylo samozřejmě, že se stanu novinářem. Psal jsem už nějaké články o Izraeli pro jedny noviny. Izrael byl tehdy zajímavý, protože tam tehdy začal boj za svobodu Izraele a jeho odpojení od anglického mandátu. O tom podával zprávy celý novinářský svět a já jsem psal do Prahy jako korespondent. Tak jsem vlastně začal psát do novin.

Matka se s námi vrátila do Prahy. Hodně Židů z koncentračních táborů a z emigrace se vrátilo do Prahy. Česká vláda zorganizovala návrat všech československých státních občanů, kteří museli emigrovat. Najali zámořské lodě, které ty lidi dovezly zpátky a zorganizovali také několik vlaků, které přivezly Židy. Odjel jsem z Prahy zase zpět do Jeruzaléma a když jsem se svou ženou do Prahy přijel v roce 1947, dostali jsme přidělený byt, ve kterém předtím bydleli Němci. Německé byty se dávaly Židům nebo vojákům, co se vrátili. Nejdřív jsme bydleli v podnájmu v Jesenské, to je vedlejší ulice Pařížské, naproti synagoze. A pak jsme dostali přidělený byt v Revoluční ulici, zase třípokoják. Musel jsem vždycky bydlet v téhle čtvrti u Staroměstského náměstí. Tady se všechno odehrávalo – vánoční trhy, mikulášský trh, všechny demonstrace, přehlídky, armáda, to všechno bylo vždycky na Staroměstském náměstí. To byl můj domov. V Praze byli taky mí přátelé, spolužáci a spoluhráči z fotbalového klubu. Bylo tam plno přátel. O válečných hrůzách se už nemluvalo. Mladí z naší rodiny přežili, v Londýně byli čtyři bratrance, v Izraeli přežili dva bratrance.

Pražský vrchní rabín žil během války v Jeruzalémě a pak se do Prahy vrátil jako vrchní rabín. Už v Jeruzalémě nám důvěřoval. Řekl mé ženě, že převezme roli jejího otce. O svátcích jsme pak byli vždycky u něj. Byl to pražský Žid. Nábožensky byl dost konzervativní, ale znal pražské Židy. Věděl, že z náboženství ničemu nerozumím, ale měl pochopení. Náboženství jako takové mě nikdy nelákalo, ať už židovské nebo jiné. Viděl jsem faleš, která v náboženství vězí. Pořád se mluví o rovnosti, ale kam se člověk podívá, vidí boje. Rabín zemřel a protože jeho žena ležela také v nemocnici, má žena ji navštívila ona jí řekla: „Tady si vezmi klíč od mého bytu. Můžeš tam jít. Všechno, co chceš, si můžeš vzít, patří ti to, jen peníze z banky ti nedám, protože není dobré dávat mladým lidem hodně peněz. Jste příliš mladí a neumíte si peněz vážit a také to kazí charakter.“ Měli jsme málo peněz, za komunismu člověk moc nevydělával. Moje žena začala hned potom, co přišla do Prahy, také pracovat. Byla v jedné patentní kanceláři, kde vyřizovala anglickou korespondenci. Ostatní mladé ženy v kanceláři byly všechny v jejím věku a ptaly se jí, jestli bude slavit Vánoce. Ne, Vánoce neslaví. „Ale to je přece tak krásný svátek“, řekly ty mladé ženy. Ona řekla: „To ano, ale já nejsem žádná křesťanka a to je přece křesťanský svátek.“ Dívky mínily, že to je svátek pro všechny. A měly samozřejmě vánoční stromek v kanceláři. Také před náš byt přinesly ozdobený vánoční stromek. Manželka přišla domů a tam před dveřmi stál ozdobený vánoční strom. Dva roky poté už učila. Vyučovala hebrejštinu a angličtinu na Orientálním ústavu na univerzitě. Kdo se chtěl učit hebrejsky, potřeboval z práce potvrzení, že tu řeč potřebuje. Ale dalo se to nějak zařídit. Moje žena také na izraelské ambasádě připravovala děti velvyslanců do školy. Dostala zvláštní povolení, aby mohla na ambasádu chodit. V Československu byly všechny události popisovány z arabského úhlu pohledu. O Izraeli se v Československu nemluvalo. Izraelské velvyslanectví, narodil od toho zde, a to ještě dnes, slavilo vždycky všechny svátky. Na všechny jsme byli zvaní, protože manželka tam učila. Mezi hosty ambasády byli určitě lidé, kteří informovali Státní bezpečnost.

Když má žena učila v jazykové škole, pomohla jí moje setřenice, která byla ve straně. Vedoucí oddělení straně oznámil, že má jednu učitelku, Izraelku a nemůže zaručit, že nepracuje pro izraelskou propagandu. Má sestřenice řekla: „Já ji znám a zaručuji, že je OK.“ Díky náhodě vyučovala také jednoho muže, který byl na ministerstvu vnitra a musel se učit ivrit, aby mohl číst dokumenty. Tomu člověku zavolala a on zařídil, že mohla dál učit. Říkal: „Jeď do Izraele, tvá žena by tam měla dělat komunistickou propagandu, to potřebujeme.“ Takový to byl fanatik.

Moje práce redaktora

Hodně jsem pracoval, byl jsem redaktorem, nejdřív v jednom týdeníku, potom v deníku. Týdeník patřil jednomu velkému vydavatelství. Před válkou to byly německé noviny „Prager Tagblatt“. Když přišli Němci, obsadili redakci, protože tam bylo hodně židovských novinářů, ti museli samozřejmě hned pryč. Pak z toho udělali nacistické noviny. Když pak v roce 1948 noviny převzali komunisté, našel jsem na svém stole formulář. Byla to přihláška do komunistické strany. Vzal jsem ji, zmačkal a vyhodil. Naproti mně seděl jeden, který byl komunista, mladý člověk v mém věku a ten řekl: „Kazíš si svou vlastní budoucnost, když tohle děláš.“ A já mu řekl: „Takovou budoucnost nechci. Nejsem žádný komunista, do komunistické strany nevstoupím.“ Nato jsem měl další den zase na stole formulář. Znovu jsem ho vzal a vyhodil do koše. A můj kolega to oznámil vedení vydavatelství. Odpoledne jsem odešel a když jsem se vrátil zpátky do redakce, měl jsem na stole výpověď. Tisíce lidí byly tehdy, když nechtěli podepsat přihlášku do KSČ, vyhozeny z práce. Předseda vlády viděl, že to má hospodářsky negativní dopad. Proto vydal vyhlášení, že nečlenství v komunistické straně nemá být důvodem k propuštění z práce. Šel jsem s výpovědí, kterou jsem měl na stole, do odborového právního oddělení a řekl: „Podívejte, předseda vlády řekl, že člověk nemusí být členem komunistické strany.“ Tam tehdy ještě seděli nekomunisté. Právní oddělení univerzity bylo v rukou férových lidí. Ti řekli: „Jděte zpátky a na pracovním stole najdete novou smlouvu.“ Šel jsem zpátky a opravdu, na pracovním stole jsem měl novou smlouvu. Zařídili to telefonicky. Pak jsem tam byl ještě dva roky.

Měl jsem malý obrázek Masaryka, to byl jeden ze zakladatelů samostatného československého státu, stál mi na pracovním stole. Napsal jsem článek, ve kterém jsem o Masarykovi psal pozitivně. Jedna čtenářka mi poslala docela malý Masarykův obrázek v rámečku a napsala mi, že ji těší, že je ještě někdo tak statečný, že o Masarykovi píše pozitivně. V roce 1950 začali komunisti proti Masarykovi kampaň. Byl velice oblíbený a byl to skutečně symbol demokracie. Kolega, který vedle mě v kanceláři seděl, řekl, že bych měl ten obrázek dát hned pryč. A já jsem řekl, že mě to ani nenapadne. Pro mě byl Masaryk vždycky vzor demokrata.

Když jsem příštího dne přišel do práce, byl obrázek pryč. Dostal jsem takový vztek, že jsem začal tlouct do stolu a křičet: „Dejte mi ten obrázek okamžitě zpátky!“ Obrázek se zpátky nevrátil a já taky ne. Tehdy byli komunisti už tak etablovaní, že jsem byl podruhé vyhozený a nemohl už zpátky. To bylo v roce 1950.

V roce 1951, když byla moje žena s prvním dítětem v sedmém měsíci, chtěla jet navštívit rodiče. Musela na ministerstvo vnitra a tam jí řekli: „Víte, co vás tam v Izraeli čeká? Všichni novináři na vás budou dotírat a vyptávat se vás. Co jim pak řeknete?“ Manželka odpověděla: „Co bych měla říkat? Můžu mluvit jen o tom, co jsem prožila, to není žádné tajemství.“ Dostala povolení, ale žádné peníze. Všechno museli zaplatit příbuzní. Bylo to pro ni těžké, protože jí zemřel otec. Byl nemocný na srdce a hodně trpěl tím, že moje žena odjela. Tušil, že budeme mít potíže, ale když říkal, že

přijdou Rusové, já se jen smál, zdálo se mi to směšné. Já jsem komunismus nepoznal. Naopak: komunistická strana byla strana, která bojovala proti fašismu. Představoval jsem si, že teď přijde svoboda, kterou jsme nikdy neměli. Československo bylo demokratický stát, skrz naskrz. Komunismus jsem si představoval jako něco mimořádného. Otec mé ženy věděl, o čem mluvím. Říkal mé ženě: „Vidím, že ses zamilovala. Když ti to zakážu a ty budeš nešťastná, bude to moje vina. Musím tě nechat jít, ale prosím tě, pokud se něco stane, vrať se.“ Pocházel z Ruska, zažil pogromy a antisemitismus. Tehdy, když jsme se ženou přijeli do Prahy, bylo Československo ještě demokratické. Rusové převzali vládu teprve v roce 1948. Ale manželčin otec vždycky říkal, že jakmile Rusové převzou moc, a to se chystali udělat, je konec. Pak všechno uzavrou.

Naše děti se narodily za komunismu, Michael v roce 1951 a Thomas v roce 1956. V Praze jsme s dětmi chodili do synagogy, nejen o vysokých svátcích, ale i o těch malých. Byli taky obřezáni. Nežili jsme ale tradičním způsobem a slavili Vánoce. Kvůli své profesi jsem si nemohl dovolit, aby moje žena vychovávala děti židovsky, ale o všech svátcích zapalovala svíčky. Do Izraele jsme mohli s dětmi jet teprve, když jsme v roce 1968 opustili Československo a žili ve Vídni. Jednou jsme taky se známými a našimi dětmi šli ke sv. Jakubovi na půlnoční, to je známý pražský kostel. Jdeme tam s dětmi a najednou je náš syn pryč. Plný kostel, nedalo se tam pohnout. Syn uviděl, že tam bylo něco k jídlu, pustil se nás a šel taky na to jídlo. Snědl hostii, vrátil se zpátky a řekl, že se to rozplývá na jazyku.

Požádal jsem redaktory z novin, kde jsem pracoval, aby, až budou vysoké svátky a my půjdeme s dětmi do synagogy, šli s námi, aby viděli, jak židovská bohoslužba vypadá. Bušek a Kubík vždycky chodili s námi, protože je to zajímalo.

V Československu byly i nekomunistické noviny, které patřily jedné straně, co existovala jen jako doklad světu, že za komunismu jsou i nekomunistické strany. Přišel jsem do téhle redakce a řekl jsem, že jsem byl vyhozený kvůli Masarykovi. Řekli mi, že to je důvod, proč mě u sebe přijmou. Od zítřka k nám přijďte pracovat. Komunisté tam ale měli vždycky nasazeného jednoho člověka nebo dva jako redaktory, aby věděli, co se tam děje. Věděli jsme, že jsou od nich poslaní a věděli jsme, o čem před nimi nemáme mluvit. Vzpomínám si, že když byl Gottwaldův pohřeb, jel smuteční vůz i kolem naší redakce. Ležel v otevřené rakvi. Nesměli jsme jít k oknu. Okna byla vždycky hlídaná členy strany. Jeden tak hlídal deset redaktorů. Říkalo se jim „desítková hlídka“. V naší místnosti byl jeden takový mladík, který nás hlídal. Když projížděla kolem ta rakev, dal se do hysterického pláče. Komunisté říkali, že mezi Židem a nežidem není žádný rozdíl. Že teď přijde něco nového. A spousta lidí na to skočila. Stali se komunisty a dostali se tak na vyšší pozici. Ve všech těch zemích časem vzrostl antisemitismus, Židé seděli ve vysokých pozicích a to se jim vyčítlalo.

Během Pražského jara, když byli Dubček a jeho lidé odvezeni do Moskvy a tam přinucení podepsat ten dokument, tak Kriegl, Žid, nepodepsal. Lidé říkali: „Podívejte, Žid, a on se nebál, Židi teda nejsou zbabělí. Asi 80 % obyvatelstva bylo proti komunistům. Přidali se, protože museli, byli členy strany, měli funkce, jinak by je vyhodili. Aby tomu zabránili a jejich děti mohly studovat, byli v komunistické straně. Tak to bylo ve všech komunistických zemích.

Návrat do Vídně

V roce 1968 jsme utekli do Vídně. Od roku 1950 až do příchodu Rusů v roce 1968 jsem byl redaktorem těch novin. Protože redakce měla strach, že u nich už nebudu moci pracovat, poslali

mě do Vídně jako korespondenta, abych tam jezdil. Byl jsem ve Vídni jeden rok oficiálně jako zástupce těch novin. Když komunisti všechno zase dostali do rukou, donutili redakci, aby mě povolala zpátky, ale já jsem se už nevrátil.

Když manželka viděla někoho, kdo měl na řetízku křížek, myslela si, že je to antisemita. A pak se stala její nejlepší kamarádkou jedna taková s křížkem. Když Rusové v roce 1968 přimaširovali, přišla k nám, přinesla nám klíč od svého domku a řekla: „Tady máte klíč od domu, ubytujte se tam, než Rusové odjedou.“ Když Rusové přišli, řekli: „Uděláme tu jen pořádek a pak zase půjdeme.“ Ale nechtěli odejít, až do roku 1989.

Jedna kamarádka nás pozvala na Smetanův festival. To bylo v jednom českém městě. Ta kamarádka byla Židovka, která si vzala křesťana. Nad postelí mu visel kříž, zatímco nad její židovská hvězda, aby tím symbolizovali, že mezi lidmi není žádný rozdíl.

Byl jsem v Praze společně se svým strýcem, pracoval v bance, kterou odkoupila jiná banka, a on tam jel na služební cestu. Šli jsme po ulici a já povídám: „Podívej, tady bydlel můj strýc, tady vlevo a v tomhle domě žila moje babička a tady můj spolužák. Šel jsem do našeho starého bytu, kde jsem se narodil. Tam už samozřejmě žili jiní lidé. Zazvonil jsem a řekl, že jsem v tomhle bytě bydlel a chtěl bych se na něj ještě podívat. Ti lidé byli moc milí, uvařili kafe a povídali jsme si.

Začal jsem zase pracovat jako korespondent u těch někdejších novin. V roce 1989 mě chtěli dokonce udělat šéfredaktorem, protože ten jejich šéfredaktor, který byl kolaborant, musel odstoupit a oni nevěděli, koho za něj vzít. Já jsem to odmítl, protože jsem řekl, že už nemůžu zpátky. „Přijed' vždycky v pondělí do Prahy, v pátek se můžeš zase vrátit do Vídně“, řekli. Já povídám: „Na to jsem už moc starý, abych pořád takhle jezdil sem tam.“ A tak jsem se stal u těch novin zase korespondentem. Ty noviny pak zanikly, dnes už neexistují, ale já dělám korespondenta pro jiné pražské noviny.

Tomi, náš nejstarší syn, je vedoucím laboratoře v dětské nemocnici sv. Anny. Je genetik a onkolog a dostal už nějaké mezinárodní ceny. Michael, ten starší, má doktorát z filologie a psychologie. Pracuje v Národní knihovně.

Ve Vídni se necítím doma. Nežiju rád v nacistickém státě, ale co mám dělat? Tahle lokální politika tady mě nezajímá. Rakouští Židé jsou z ní nešťastní. Někteří už uvažují o tom, že zase odejdou. Já nevím, mě se to vůbec nedotýká. Já se jako Rakušan necítím.

Napsal jsem nějaké knihy, jednu také o Vídeňácích.